

بررسی مهارت‌های اخلاقی دانشجویان دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲

دکتر هلیا سهرابی^۱، دکتر دنیا صدری^{۲*}، دکتر لیلا افشار^۳

۱-دانش آموخته دانشکده دندانپزشکی دانشگاه آزاد اسلامی تهران، تهران، ایران

۲-استاد گروه آسیب شناسی دهان، فک و صورت دانشکده دندانپزشکی دانشگاه آزاد اسلامی تهران، تهران، ایران

۳- دانشیار گروه اخلاق پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران

۱۴۰۳/۲/۵ پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۲/۱ اصلاح نهایی:

۱۴۰۲/۱۲/۱۲ وصول مقاله:

Investigation the level of Moral Skills Among Dental Students in Tehran Islamic Azad University of Medical Sciences In 2023

Helia Sohrabi¹, Donia Sadri², Leila Afshar³

1.Dentist

2.Professor, Oral&Maxillofacial Pathology Dept,Dental faculty,Islamic Azad university of Medical Sciences,Tehran Iran

3.Associate Professor,Ethics Dept,Shahid Beheshti of Medical Sciences ,Tehran,Iran

Received: Feb 2024

Accepted: March 2024

Abstract

Background&Aim: Adherence of dentists to the principles of professional ethics and decision-making based on this framework guarantees the health of patients. The purpose of this research was to investigate the moral skills of dental students in the clinical course in 1402.

Materials and Methods: In this descriptive study of professional ethics indicators based on the Persian version of the "Moral Skills Inventory" questionnaire, whose validity and reliability were proven by Afshar et al., in 283 general students (semesters 6 to 12) of the Faculty of Dentistry, Islamic Azad University of Medical Sciences, Tehran. was evaluated. The data was collected by a 40-question questionnaire and self-reported by the students, and the data analysis was done using the Kolmogorov-Smirnov test and multiple linear regression.

Results: Of the 283 students examined, 52.7% were male and 47.3% were female. The average age of the students was 25.44 ± 3.27 years and their average GPA was 15.91 ± 1.26 . The overall score of moral skills was 38.10 ± 6.65 , and the highest moral skills obtained included sensitivity, integrity, courage, and moral reasoning, respectively. The results showed that moral integrity was significantly higher in females than in males ($P=0.013$).) and in males, moral reasoning has a higher score than females ($P=0.048$). Also, a positive and significant relationship was seen between academic grade and moral sensitivity ($P=0.007$).

Conclusion: The students' professional moral skills were below the average level. Revision of the dental curriculum in the field of ethics, longitudinal training of professional ethics and the use of group training based on clinical scenarios can be effective in improving students' ethical skills.

Keywords: Professional Ethics, Ethical Skills, General, Dental practitioner

Corresponding Author: donia1351@yahoo.com

J Res Dent Sci. 2024;21(3):205-213

خلاصه:**خلاصه:**

سابقه و هدف: پایبندی دندانپزشکان به اصول اخلاق حرفه ای و تصمیم گیری براساس این چارچوب ضامن حفظ سلامت بیماران است. هدف این تحقیق بررسی وضعیت مهارت های اخلاقی دانشجویان دندانپزشکی دوره بالینی دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی تهران در سال ۱۴۰۲ بود.

مواد و روشها: دراین مطالعه توصیفی شاخص های اخلاق حرفه ای براساس نسخه فارسی پرسشنامه «Moral Skills Inventory» که توسط افشار و همکاران روایی و پایایی آن اثبات شده بود در ۲۸۳ نفر از دانشجویان مقطع عمومی (ترم ۶ تا ۱۲) دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی تهران مورد ارزیابی قرار گرفت. داده ها توسط پرسشنامه ۴۰ سوالی و خود اظهاری دانشجویان جمع آوری شده و تحلیل داده ها با استفاده از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف و multiple linear regression انجام شد.

یافته ها: از ۲۸۳ دانشجوی مورد بررسی ۵۲/۷ درصد مذکر و ۴۷/۳ درصد مونث بودند میانگین سنی دانشجویان $25/44 \pm 3/27$ سال و میانگین معدل ایشان $15/91 \pm 1/26$ بود. نمره کلی مهارتهای اخلاقی $38/10 \pm 6/65$ بود و بیشترین مهارت اخلاقی کسب شده به ترتیب شامل حساسیت، یکپارچگی، شجاعت و استدلال اخلاقی بود. نتایج نشان داد که درجنس مونث یکپارچگی اخلاقی بطور معنی داری بالاتر از جنس مذکر ($P=0/013$) و در جنس مذکر استدلال اخلاقی نمره بالاتری نسبت به جنس مونث دارد ($P=0/048$). همچنین ارتباط مثبت و معناداری بین معدل تحصیلی و حساسیت اخلاقی دیده شد ($P=0/007$).

نتیجه گیری: مهارت های اخلاق حرفه ای در دانشجویان پایین تر از حد میانگین بود. بازنگری کوریکولوم دندانپزشکی در حوزه اخلاق، آموزش طولی اخلاق حرفه ای و استفاده از آموزشهای گروهی بر پایه سناریوهای بالینی می تواند در ارتقای مهارتهای اخلاقی دانشجویان موثر باشد.

کلید واژه ها: دانشجویان دندانپزشکی، اخلاق حرفه ای، مهارت اخلاقی

مقدمه:

ایشان، جمع آوری اطلاعات برای تشخیص صحیح بیماری، ارائه برنامه های درمانی مناسب، همدلی با بیمار و رعایت اصول حرفه ای است. با توجه به افزایش شکایات قضایی بیماران از دندانپزشکان در سال های اخیر به نظر می رسد که در مهارت های اخلاق حرفه ای همچنان مشکلات زیادی وجود دارد.^(۳،۲)

در مطالعات علوم پزشکی معمولاً مدل چهار جزئی رشد اخلاقی استفاده می شود که به درک عملکرد اخلاقی کمک می کند. جیمز رست و همکاران (۱۹۷۳) معیاری برای رشد اخلاقی با ۴ مورد حساسیت اخلاقی، استدلال اخلاقی، تمامیت اخلاقی و شجاعت اخلاقی ابداع نمودند. بر اساس این حوزه ها، پرسشنامه ای ۴۰ سوالی به نام پرسشنامه مهارت های اخلاقی (MSI) یا (Moral Skills Inventory) توسط چمبرز^۴ در سال ۲۰۱۱ تهیه شد که توسعه دهنده آن را ابزاری برای امتیازدهی می داند و معتقد است که می توان از آن برای ارزیابی ۴ حوزه مدل رست استفاده کرد.

بیش از ۲۵ سال است که اخلاق حرفه ای موضوع اصلی آموزش پزشکی بوده و کاوش در این زمینه از اولویت های تحقیقات پزشکی در دو دهه گذشته بوده است. اخلاق حرفه ای مجموعه ای از اصول اخلاقی است که افراد در انجام فعالیت های حرفه ای به ندای درونی و وجدان خود، حتی بدون هیچ گونه الزامات خارجی و مجازات های قانونی عمل می کنند^(۱). اخلاق پزشکی بخشی از اخلاق حرفه ای است که استانداردهای اخلاقی گروه پزشکی را توصیف می کند. در دندانپزشکی نیز مانند سایر رشته های پزشکی، برقراری ارتباط صحیح با بیماران ضروری است. همچنین رعایت اخلاق و تعهد حرفه ای در تمام جنبه های کار در این زمینه بسیار مهم است. به عبارت دیگر، صلاحیت اخلاقی دندانپزشکان شامل ارتباط مؤثر با بیماران، گوش دادن فعال به نیازها و درخواست های

اخلاقی (حساسیت اخلاقی، استدلال اخلاقی، یکپارچگی اخلاقی و شجاعت اخلاقی) در سطح پایین تری از سطح ایده آل قرار دارد و در این میان، حساسیت اخلاقی از سطح بهتری نسبت به سایر ابعاد برخوردار است.^(۶)

Vardian Tehrani و همکاران در مطالعه ای در سال ۲۰۲۰ مهارت های اخلاقی در دندانپزشکان شهر تهران و دانشجویان دندانپزشکی شهید بهشتی را بررسی کردند. این مطالعه مقطعی بر روی ۱۶۰ دانشجوی دندانپزشکی و دندانپزشک انجام شد. پرسشنامه ۴۰ سوالی مهارت های اخلاقی (MSI) در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفت. نتایج نشان داد مهارت حساسیت و یکپارچگی اخلاقی دانشجویان از دندانپزشکان بالاتر بوده اما مهارت استدلال اخلاقی در دندانپزشکان بیشتر بود و در حوزه شجاعت اخلاقی دانشجویان و دندانپزشکان شرایط مشابهی داشتند.^(۳)

در مطالعه دیگری که توسط Kazemipour و همکاران جهت بررسی سطح مهارت‌های اخلاقی دندانپزشکان عمومی شهر یزد انجام شد نمره مهارت اخلاقی دندانپزشکان مورد بررسی ۱۸/۰۶ از ۳۲ نمره اعلام شد و به ترتیب مهارت حساسیت اخلاقی، شجاعت اخلاقی، یکپارچگی و استدلال اخلاقی بیشترین نمرات را داشتند.^(۷)

با توجه به افزایش شکایت از دندانپزشکان در سالهای اخیر^(۸) و مطالعات ذکر شده در بالا به نظر می رسد که یکی از مشکلات عمده دندانپزشکان عدم داشتن مهارت کافی در زیر شاخه های اخلاق حرفه ای است لذا این پژوهش با هدف تعیین میزان مهارت های اخلاق حرفه ای در دانشجویان دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی تهران در سال ۱۴۰۲ انجام شد.

مواد و روش ها:

این تحقیق یک مطالعه توصیفی-مقطعی بود که با کد اخلاقی IR.IAU.DENTAL.REC.1402.013 ثبت شد.

(حساسیت اخلاقی، استدلال اخلاقی، تمامیت اخلاقی و شجاعت اخلاقی). در ادامه به طور خلاصه تعریف هر یک از این ۴ مورد بیان شده اند.^(۳)

حساسیت اخلاقی بیانگر تفسیر موقعیت ها از دیدگاه دیگران است. تشخیص بهترین واکنش اخلاقی در آن موقعیت و حساسیت به احساسات و واکنش های دیگران. به عبارت دیگر، این توانایی مشاهده یک معضل اخلاقی است، از جمله اینکه چگونه اعمال ما بر دیگران تأثیر می گذارد.

استدلال اخلاقی یا قضاوت اخلاقی نشان دهنده درک چالش اخلاقی موجود است. اتخاذ بهترین تصمیم اخلاقی برای حل چالش ایجاد شده در یک موقعیت خاص، یا توانایی استدلال درست در مورد آنچه که «باید» در یک شرایط خاص انجام شود.

یکپارچگی اخلاقی توانایی نگه داشتن خود بر روی استانداردهای اخلاقی ثابت و اتخاذ تصمیم اخلاقی درست در عین مواجهه با شرایط یکسان است. نقص یکپارچگی اخلاقی زمانی رخ می دهد که ارزش ها یا علایق شخصی با تعهدات حرفه ای تداخل داشته باشد و تعیین درستی یک تصمیم را دشوار کند. بنابراین، رفتاری که بر اعمال ثابت عشق نسبت به دیگران حاکم است، اساسی است.

شجاعت اخلاقی نشان دهنده عمل بر اساس ارزش های اخلاقی، با وجود سختی ها و آسیب های چالش ها و معضلات اخلاقی است.^(۵،۴) Afshar و همکاران در مطالعه ای در سال ۲۰۱۷ میزان مهارت های اخلاقی دانشجویان دانشکده دندانپزشکی دانشگاه شاهد را با استفاده از نسخه فارسی پرسشنامه مهارت های اخلاقی (MSI) پس از تایید پایایی و روایی آن بررسی کردند. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانشجویانی بود که در بازه زمانی سال ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۲ وارد دانشکده دندانپزشکی دانشگاه شاهد شده بودند. یافته های پژوهش نشان داد که ادراک عمومی دانشجویان از چهار بعد

اطلاعات پس از استخراج بر اساس آمار توصیفی و اطلاعات دموگرافیک مورد تحلیل قرار گرفت. روایی و پایایی این پرسشنامه در دانشجویان دندانپزشکی در مطالعه Afshar و همکاران و Vardian Tehrani و همکاران به ترتیب با الفای کرونباخ ۰/۹۲ و test-retest reliability ($P < 0/01$) و (۰/۸۶) به اثبات رسیده بود.^(۶،۳) همکاری دانشجویان در جمع آوری اطلاعات بصورت فیزیکی خوب بود هر چند از جمع آوری آنلاین پرسشنامه استقبال چندانی به عمل نیامد که می توان علت آن را ضعف در زیرساخت های اینترنتی کشور (سرعت اینترنت خیلی کم) و نامانوس بودن این روش جمع آوری اطلاعات برای دانشجویان دانست. توزیع داده ها با استفاده از آزمون کلموگرو-اسمیرنوف سنجیده شد. و در صورت نرمال بودن از تست های پارامتری و در غیراین صورت از معادل ناپارامتری استفاده شد. داده های کیفی به صورت درصد و فراوانی گزارش شدند. نمرات حاصل از پرسش نامه در حیطه های مختلف به طور کلی استخراج و اثر متغیرهای مستقل بر آن ها با استفاده از آزمون Multiple linear regression ارزیابی شدند.

یافته ها:

از تعداد ۳۰۰ برگ پرسشنامه که به صورت تصادفی طبقه ای بین دانشجویان ترم های ۶ تا ۱۲ که در سال ۱۴۰۲ مشغول به تحصیل بودند توزیع شده بود، ۱۷ مورد به علت نقص در تکمیل پرسشنامه از مطالعه خارج شدند و نهایتاً ۲۸۳ دانشجو وارد مطالعه شدند که ۵۲/۷ درصد مذکر و ۴۷/۳ درصد مونث بودند میانگین سن دانشجویان برابر $25/44 \pm 3/27$ سال و میانگین معدل تحصیلی دانشجویان برابر $15/91 \pm 1/26$ بود. توزیع ترم تحصیلی آنها تقریباً مشابه بود. (جدول ۱)

با استفاده از گزینه confidence interval's for one mean نرم افزار PASS 11 با در نظر گرفتن ($\alpha = 0/05$) انحراف معیار متوسط نمره کلی برابر ۳/۱ و میزان فاصله ی میانگین از حدود اعتماد برابر ۰/۵، حجم نمونه مورد نیاز برای مدل نمونه گیری تصادفی ساده برابر ۱۵۱ نمونه بود. با توجه به تعداد هفت ترم دانشجوی بالینی مورد بررسی و مدل نمونه گیری تصادفی

طبقاتی مبتنی بر آن با اعمال ضریب برابر با $\sqrt{\frac{7}{2}}$ حجم نمونه نهایی برابر ۲۸۰ نفر بود که بر این اساس حداقل ۴۰ نفر از دانشجویان مشغول به تحصیل در نیم سال های ۶ تا ۱۲ دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی آزاد اسلامی تهران پس از توضیحات کامل پروژه و اخذ موافقت کتبی مورد بررسی قرار گرفتند. علیرغم زمانبر بودن و با توجه به مزیت کامل و جامع بودن، پرسشنامه ۴۰ سوالی (Moral Skills Inventory)، انتخاب گردید و با در نظر گرفتن میزان ریزش احتمالی، ۳۰۰ پرسشنامه به صورت فیزیکی و الکترونیکی از طریق (Google Forms) در اختیار دانشجویان قرار گرفت و اطلاعات دانشجویان شامل سن، جنس، ترم تحصیلی و معدل بصورت خود اظهاری جمع آوری گردید. سوالات پرسشنامه به ۴ حیطه و هر حیطه به ۱۰ سؤال تقسیم شده بود که به ترتیب ۱۰ سؤال اول حیطه حساسیت اخلاقی و ۱۰ سؤال دوم استدلال اخلاقی و ۱۰ سؤال سوم یکپارچگی اخلاقی و در نهایت ۱۰ سؤال آخر به حیطه شجاعت اخلاقی اختصاص داشت که به همین منظور بالاترین نمره ای که فرد کسب می کرد، ۸۰ و پایینترین نمره صفر بود. برای سوالات ۱ تا ۱۰ و ۲۱ تا ۳۰ (هر کدام از ۴ حیطه) پاسخ a=۲ نمره و پاسخ b=۱ نمره و پاسخ c نمره ای نداشت درمورد سوال ۱۱ تا ۲۰ و ۳۱ تا ۴۰ پاسخ a=۰ نمره و پاسخ b=۱ نمره و پاسخ c=۲ نمره داشت که

جدول ۱- توزیع فراوانی دانشجویان دندانپزشکی
مورد مطالعه به تفکیک جنس و ترم تحصیلی

متغیر	طبقه	فراوانی	درصد
جنس	زن	۱۳۴	۴۷/۳
	مرد	۱۴۹	۵۲/۷
ترم تحصیلی	۶	۴۰	۱۴/۱
	۷	۴۰	۱۴/۱
	۸	۴۱	۱۴/۵
	۹	۴۰	۱۴/۱
	۱۰	۴۱	۱۴/۵
	۱۱	۴۰	۱۴/۱
	۱۲	۴۱	۱۴/۵

جدول ۲- توزیع فراوانی نمره مهارت‌های اخلاقی دانشجویان
دندانپزشکی به تفکیک حوزه‌های مرتبط

ردیف	حیطه‌ها	حداقل	حداکثر	انحراف معیار± میانگین
۱	نمره کل مهارت‌های اخلاقی	۲۲/۰۰	۵۹/۰۰	۳۸/۱۰±۶/۶۵
۲	نمره حساسیت اخلاقی	۳/۰۰	۲۰/۰۰	۱۰/۹۷±۳/۳۴
۳	نمره استدلال اخلاقی	۰/۰۰	۱۷/۰۰	۸/۳۶±۳/۱۷
۴	نمره یکپارچگی اخلاقی	۵/۰۰	۱۸/۰۰	۱۰/۰۱±۲/۱۸
۵	نمره شجاعت اخلاقی	۱/۰۰	۱۹/۰۰	۸/۷۷±۳/۳۷

نتایج نشان داد که ارتباط معناداری بین سن، جنس، و ترم تحصیلی با نمره حساسیت اخلاقی وجود ندارد، با این وجود ارتباط مثبت و معناداری بین معدل تحصیلی و حساسیت اخلاقی دیده شد، بدین معنی که با افزایش معدل تحصیلی حساسیت اخلاقی افزایش یافت ($P=0/007$). (جدول ۳)

در جدول ۲ نمره کل مهارت‌های اخلاقی در دانشجویان و زیرمجموعه آن نشان داده شده است.

بررسی ارتباط بین متغیرهای سن، جنس، ترم تحصیلی و معدل با مهارت‌های اخلاقی توسط رگرسیون نتایج نشان داد که ارتباط معناداری بین سن، جنس، ترم تحصیلی و معدل با نمره کل مهارت اخلاقی وجود ندارد. ($P>0/05$)

جدول ۳- تعیین ارتباط بین نمره حساسیت اخلاقی دانشجویان بر حسب سایر متغیرها

مدل	متغیر	ضرایب رگرسیونی				ANOVA	
		ضریب رگرسیون (B)	خطای معیار	ضریب رگرسیون استاندارد شده	P value	درجه آزادی (F)	P value
۱	سن	۰/۰۶	۰/۰۷	۰/۰۶	۰/۳۹۶	۲/۲۹	۰/۰۶۰
	جنس	-۰/۳۷	۰/۴۲	-۰/۰۶	۰/۳۸۴		
	معدل تحصیلی	۰/۳۹	۰/۱۶	۰/۱۵	۰/۰۱۷		
	ترم تحصیلی	-۰/۱۱	۰/۱۱	-۰/۰۷	۰/۳۱۵		
۲	جنس	-۰/۲۹	۰/۴۱	-۰/۰۴	۰/۴۷۶	۲/۸۱	۰/۰۴۰
	معدل تحصیلی	۰/۳۹	۰/۱۶	۰/۱۵	۰/۰۱۶		
	ترم تحصیلی	-۰/۰۷	۰/۱۰	-۰/۰۴	۰/۴۹۵		
	سن	-۰/۳۱	۰/۴۱	-۰/۰۵	۰/۴۵۵	۳/۹۹	۰/۰۲۰
۳	معدل تحصیلی	۰/۳۹	۰/۱۶	۰/۱۵	۰/۰۱۶		
	معدل تحصیلی	۰/۴۳	۰/۱۶	۰/۱۶	۰/۰۰۷	۷/۴۲	۰/۰۰۷

همچنین دیده شد که ارتباط معناداری بین سن، ترم تحصیلی و معدل با نمره استدلال اخلاقی وجود ندارد. با این وجود نتایج رگرسیون نشان داد که جنسیت، ارتباط معناداری با مهارت استدلال اخلاقی دارد، به گونه ای که مهارت استدلال اخلاقی در مردان بیشتر از زنان بود. ($P=0/048$). (جدول ۴)

جدول ۴- تعیین ارتباط بین نمره استدلال اخلاقی دانشجویان بر حسب سایر متغیر ها

مدل	متغیر	ضرایب رگرسیونی		ANOVA	
		ضریب رگرسیون (B)	خطای معیار	ضریب رگرسیون استاندارد شده	P value
۱	سن	-۰/۰۷	۰/۰۷	-۰/۰۷	۰/۲۸۵
	جنس	۰/۶۷	۰/۴۰	۰/۱۱	۰/۰۹۳
	معدل تحصیلی	-۰/۱۴	۰/۱۶	-۰/۰۶	۰/۳۷۷
	ترم تحصیلی	۰/۰۱	۰/۱۱	۰/۰۱	۰/۹۰۱
۲	سن	-۰/۰۷	۰/۰۶	-۰/۰۷	۰/۲۴۹
	جنس	۰/۶۷	۰/۴۰	۰/۱۱	۰/۰۹۴
	معدل تحصیلی	-۰/۱۴	۰/۱۶	-۰/۰۶	۰/۳۷۶
۳	سن	-۰/۰۷	۰/۰۶	-۰/۰۷	۰/۲۴۶
	جنس	۰/۷۶	۰/۳۸	۰/۱۲	۰/۰۴۸
۴	جنس	۰/۶۷	۰/۳۸	۰/۱۱	۰/۰۷۵
					۳/۱۹
					۰/۱۰۵
					۲/۲۷
					۰/۱۵۲
					۱/۷۸
					۰/۲۵۹
					۱/۳۳

نتایج نشان داد که ارتباط معناداری بین سن، ترم تحصیلی و معدل با نمره یکپارچگی اخلاقی وجود ندارد، با این وجود ارتباط معناداری بین جنسیت و یکپارچگی اخلاقی در تمام مدل های رگرسیونی بررسی شده دیده شد، بدین معنی که زنان یکپارچگی اخلاقی بالاتری داشتند ($P=0/013$). (جدول ۵)

اما بین نمره شجاعت اخلاقی با سن، جنس، ترم تحصیلی و معدل ارتباط معناداری وجود نداشت. ($P>0/05$)

بحث :

بر اساس نتایج به دست آمده نمره مهارت کلی دانشجویان از مجموع چهار حیطه اخلاقی ($6/65 \pm 38/10$) از ۸۰ نمره بود که نشانگر ضعف مهارت های اخلاقی دانشجویان بود.

این نتیجه مشابه مطالعه Vardian Tehrani و همکاران و Kazemipour و همکاران می باشد.^(۷,۳)

سن، جنس، ترم و معدل تحصیلی در مطالعه ما اثر معنی داری بر مهارت‌های کلی اخلاقی نداشت که این امر مشابه مطالعه Kazemipour و همکاران است که با سن، جنس و سابقه کار دندانپزشکان ارتباطی دیده نشد.^(۷)

در مطالعه ما بیشترین مهارت اخلاقی دانشجویان به ترتیب در حساسیت اخلاقی، یکپارچگی اخلاقی، شجاعت اخلاقی و استدلال اخلاقی بود که مشابهت قابل توجهی با مطالعه Kazemipour و همکاران در شهر یزد دارد که می تواند ناشی از تشابه آموزشهای ارائه شده یا شرایط اخلاقی حاکم بر جامعه باشد.^(۷)

مطالعه بر روی دانشجویان دندانپزشکی دانشگاه شهید بهشتی نشان داد که مهارت استدلال اخلاقی و شجاعت اخلاقی بالاتر از میانگین و مهارت حساسیت اخلاقی و یکپارچگی اخلاقی پایین تر از میانگین است.^(۳) که از این منظر با مطالعه ما متفاوت است که می تواند ناشی از فاصله زمانی بین این دو مطالعه (۷ سال) و تفاوت در کوریکولوم و آموزشهای ارائه شده به دانشجویان باشد.

بررسی های آماری (رگرسیون) نشان داد که دانشجویان با معدل بالاتر، مهارت حساسیت اخلاقی بالاتری داشتند سایر مطالعات نیز نشان می دهد با افزایش تجربه کاری دندانپزشکان این مهارت افزایش می یابد.^(۷) و در مقایسه بین جنسیت های مختلف، دانشجویان مذکر مهارت استدلال اخلاقی بهتر و دانشجویان مونث مهارت یکپارچگی اخلاقی بهتری داشتند که این امر می تواند ناشی از تفاوت‌های ماهیتی دو جنس باشد.

Crebert و همکاران هم به این نتیجه رسیده بودند که دانشگاه‌ها در آموزش رفتار اخلاقی و مسئولیت اجتماعی در برابر سایر مهارت‌ها و خصوصیات فارغ‌التحصیلان با چالش‌هایی مواجه هستند.^(۹)

Wang و همکاران در سال ۲۰۱۵ دریافتند که مردان به آموزش‌های اخلاق تجاری واکنش بیشتری نسبت به زنان نشان می‌دهند که با استدلال اخلاقی بالاتر در یافته های ما متناظر هست.^(۱۰)

Vardian Tehrani و همکاران در مطالعه ای مقایسه ای به بررسی مهارت های اخلاقی در دندانپزشکان و دانشجویان دندانپزشکی پرداختند. مهارت های اخلاق حرفه ای در هر چهار حوزه در بین دانشجویان دندانپزشکی و دندانپزشکان نسبتاً پایین بود. در تحلیل تطبیقی، نتایج مطالعه ما در کنار نتایج گزارش شده توسط ایشان قرار می‌گیرد و یک دیدگاه مقطعی روشنی از چشم‌انداز اخلاق حرفه‌ای در آموزش و عمل دندانپزشکی ارائه می‌کند. در حوزه حساسیت اخلاقی، هر دو مطالعه نشان می‌دهند که دانشجویان دندانپزشکی آگاهی بیشتری نسبت به دندانپزشکان داشتند. این امر ممکن است منعکس کننده تاکید برنامه درسی فعلی بر آگاهی اخلاقی در دانشکده های دندانپزشکی باشد که به نظر می رسد در پرورش توانایی دانشجویان برای تشخیص مسائل اخلاقی موفق باشد. مطالعه ما نیز همچون مطالعه Vardian Tehrani و همکاران نشان می‌دهد که کل مهارت‌های اخلاق حرفه‌ای در بین دانشجویان در سطح مطلوبی نیست، و نیاز مشترک برای ارتقاء را برجسته می‌کند.^(۳) این زمینه مشترکی را برای حمایت از تمرکز بیشتر بر برنامه‌های آموزشی اخلاق، توسعه مستمر مهارت‌های اخلاقی، و اجرای مکانیزم‌های ارزیابی سیستماتیک و پاسخگویی در محیط‌های آموزشی و حرفه‌ای دندان‌پزشکی فراهم می‌کند.

Nacasato و همکاران در مطالعه ای در سال ۲۰۱۶ به نتیجه نسبتاً مشابهی با مطالعه ما رسیدند و دریافتند برآورد کلی مهارت‌های اخلاق حرفه ای در بین دانشجویان با ترم تحصیلی آنها ارتباط معناداری ندارد.^(۱۱)

در مطالعه Al-Subaihi و همکاران در سال ۲۰۲۳، دانشجویان سطح نسبتاً پایینی از استدلال اخلاقی را نشان دادند و به این نتیجه رسیدند که مراکز آموزشی باید برنامه های درسی را برای ارائه آموزش های متمرکز به دانشجویان برای پرورش مهارت های استدلال اخلاقی خود بازیابی کنند.^(۱۲)

You و همکاران در مطالعه ای که از سال ۱۹۸۷ تا ۲۰۰۵ در دانشگاه مینه سوتا امریکا انجام دادند به این نتیجه رسیدند که هر چند سطح مهارت‌های اخلاقی در دانشجویان کمتر از حد انتظار است، لیکن ارتباط معناداری با جنسیت دانشجویان ندارد. همچنین در طول زمان و با پیشرفت تحصیلی، سطح مهارت‌های اخلاقی افزایش می یابد و نشان از تاثیر آموزش های اخلاق محور در آن دانشگاه دارد هرچند به زعم محققین این افزایش کافی نبوده است. از آنجا که در این مطالعه طی دوره تحصیلی، دانشجویان مرتباً مورد پایش اخلاقی قرار می گرفتند، نتیجه آنها که نشان از افزایش مهارت‌های اخلاقی در طی دوره تحصیلی بوده بیشتر قابل اتکا است.^(۱۳) در سایر مطالعات مقطعی، عوامل و متغیر های محیطی ممکن است چنان بر نتایج پایش مهارت‌های اخلاقی تاثیر گذاشته باشند که تاثیر سطوح مختلف آموزش قابل تفکیک و جداسازی نباشد.

Afshar و همکاران در مطالعه ای به ارزیابی مهارت های اخلاقی دانشجویان دندانپزشکی در دانشگاه شاهد پرداختند و گزارش دادند که ادراک عمومی دانشجویان از چهار بعد اخلاقی (حساسیت اخلاقی، استدلال اخلاقی، یکپارچگی اخلاقی و شجاعت اخلاقی) در سطح پایین تری نسبت به سطح ایده آل قرار دارد و در این میان حساسیت

اخلاقی در مقایسه با سایر ابعاد از سطح بهتری برخوردار بود که با یافته های ما در تطابق کامل است. در مجموع، همسویی یافته‌های مطالعه ما و این مطالعه به تقویت روش‌های آموزشی برای در بر گرفتن رویکردی جامع به اخلاق که هم برطرف کننده نیاز و هم عملی باشد، یه عنوان یک نیاز مبرم در دانشجویان دندان پزشکی اشاره می‌کند.^(۶)

در مطالعه ما نیز متأسفانه نتایج نشان از ضعف دانشجویان در مهارت‌های اخلاقی دارد. در توجیه آن می توان شرایط نابسامان اجتماعی -اقتصادی جامعه و عدم آموزش اخلاق محور در طول دوران تحصیل در مدرسه و دانشگاه و بسنده کردن به ارایه ۱ واحد درسی اخلاق پزشکی در کوریکولوم دندانپزشکی اشاره کرد . بطوری که در حال حاضر ممکن است برنامه های آموزشی کنونی در آشنایی دانشجویان با "چیستی" اخلاق حرفه ای و درک ماهیت مسائل اخلاقی که با آنها مواجه خواهند شد، کمک کند اما کمتر در هدایت آنها به سمت چگونگی انطباق با دنیای واقعی و نهادینه نمودن مهارت های اخلاقی راهگشا است.

بطور خلاصه این مطالعه نقص های زیادی را در آموزش اخلاق شناسایی می کند که نیاز به توجه داشته و مستلزم یک رویکرد چند جانبه و عملی است. آموزشی که متخصصان دندانپزشکی آینده را با مهارت های لازم نه تنها برای تشخیص معضلات اخلاقی، بلکه با مهارت برای انجام واکنش صحیح و عملکرد بهینه و اخلاقی آماده کند. به نظر میرسد دندانپزشکان میبایست به موازات ارتقای مهارت‌های شغلی و شرکت در کارگاهها و سمپوزیومها در ارتقای مهارت‌های اخلاق حرفه ای نیز کوشا باشند. این امر می تواند با شرکت در دوره های آموزشی و یا مطالعات شخصی میسر گردد.

نتیجه گیری :

یافته‌ها حاکی از یک شکاف مهم در راستای اخلاق حرفه‌ای در دانشجویان دندانپزشکی با حالت ایده آل بود، با این اوصاف نتایج نشان داد که کمترین نمره تعلق گرفته به دانشجویان در حوزه استدلال اخلاقی بود و بیشترین در حوزه مهارت حساسیت اخلاقی که نشان دهنده توانایی کمتر برای تجزیه و تحلیل و استدلال دانش اخلاقی می‌باشد.

پیشنهادهات :

به پژوهشگران ارجمند حوزه اخلاق پیشنهاد می‌گردد یک ارزیابی طولی تصمیم‌گیری اخلاقی در دانشجویان دندانپزشکی بصورت یک مطالعه چند ساله صورت پذیرد. همچنین ارزیابی دیدگاه دانشجویان دندانپزشکی از برنامه‌های درسی اخلاق و ارزیابی اثربخشی درس اخلاق در تخصص‌های دندانپزشکی پس از فارغ‌التحصیلی می‌تواند کمکی در شناخت بهتر وضعیت اخلاق در جامعه دندانپزشکی کشور فراهم کند. تدوین یک برنامه آموزشی که قویاً با استدلال اخلاقی و تمرین‌های تصمیم‌گیری عملی ادغام شده باشد، همراه با فرصت‌هایی برای تمرین مربیگری و تأمل، احتمال بیشتری ایجاد می‌کند که دانشجویان مهارت اخلاقی بالاتری را کسب کنند. همچنین تأیید می‌شود که یافته‌های این مطالعه مجزا از سایر مطالعات در دانشجویان دندانپزشکی نیست و با آنها مطابقت داشت، به گونه‌ای که نشان‌دهنده وسعت ضعف مهارت‌های اخلاقی است و نیاز به توجه در آموزش دندانپزشکی را دوچندان می‌نمایاند. معرفی یک آموزش اخلاقی پاسخگوتر و جامع‌تر ممکن است تضمین کند که این نسل از دانشجویان دندانپزشکی به نسل بعدی متخصصان اخلاق محور تبدیل شوند.

زمینه فرهنگی و نهادی خاص به واسطه تک مرکزی بودن مطالعه، ممکن است تعمیم نتایج را محدود کند. بعلاوه، این تحقیق بر خود گزارش دهی توسط افراد (خود

اظهاری) تکیه داشت که ممکن است در معرض سوگیری شخصی قرار داشته باشد و ممکن است به طور دقیق شایستگی‌های اخلاقی واقعی را در عمل منعکس نکند.

References:

- 1-Ghobadi Far MA, Mosalanejad L. Evaluation of staff adherence to professionalism in Jahrom University of Medical Sciences. *Education & Ethic in Nursing*. 2013; 2(2):1-10.
- 2.Moberg DJ, Seabright MA. The development of moral imagination. *Business ethics quarterly*. 2000;845-84.
- 3.Vardian Tehrani S, Bazmi S. Investigating Ethical Skills in Dentists and Dental Students: A Comparative Study. *International Journal of Medical Toxicology and Forensic Medicine*. 2020; 10(3):27149.
- 4.Chambers DW. Developing a Self-Scoring Comprehensive Instrument to Measure Rest's Four-Component Model of Moral Behavior: The Moral Skills Inventory. *Journal of dental education*. 2011; 75(1):23-35.
- 5.Laila M. Developing rest's model to examine the relationship between ethical accounting education and International Education Standard 4 (IES 4) Principles. *Int J Bus Social Sci*. 2015; 6(11):8-17.
- 6.Afshar L, Rezvani G, Hosseinzadeh M, Samavatyan Z. Evaluation of moral skills of undergraduate dental students at Shahed University using a questionnaire. *Journal of Bioethics*. 2017; 7(24):47-54.
7. Kazemipoor, M., Sadat Hoseini, S. A., Hasani Satehi, F. Investigating the Level of Ethical Skills Among General Dentists in Yazd. *Journal of Mashhad Dental School*, 2023; 47(3): 323-336. doi: 10.22038/jmds.2023.67883.2213
8. Haraji A, Forouzes M, Khoshdel A, Neshandar M, Chalabi K. Frequency of complaints referred by patients from the dental profession in the fields of treatment of oral and maxillofacial surgery, periodontal, oral & maxillofacial medicine, oral & maxillofacial pathology to the Office of Forensic Medicine Commissions of Tehran Province in the years 2017 to 2019. *Res Dent Sci* 2022; 19 (3) :218-225.
- 9.Crebert G, Patrick CJ, Cragnolini V, Smith C, Worsfold K, Webb F Ethical behaviour and social responsibility toolkit. Retrieved from 2011
10. Wang LC, Calvano LJ, Jo BE Is business ethics education effective? An analysis of gender, personal ethical perspectives, and moral judgment. 2015;126:591-602.
11. Nacasato RP, Bomfim RA, De-Carli AD Ethical and moral development: aspects relating to professional training in Dentistry. *RGO, Rev Gaúch Odontol, Porto Alegre*, 2016; 64(1): 43-49
12. Al-Subaihi SA, Al-Jifree HM, Abuznadah WT, Agou SH Evaluation of Moral Reasoning Skills among Dental Students in the Makkah Region, Saudi Arabia. 2023; *Journal of Pharmacy and Bioallied Sciences* 15(Suppl 1): S396-S402
- 13.You D, Bebeau MJ Gender Difference in Ethical Abilities of Dental Students. 2011; *Journal of Dental Education* 76(9): 1137-1149.